

חקיקה סוציאלית

בעריכת אריה וולף, עו"ד

הצעת חוק יישום תוכנית ההתנתקות, התשס"ה-2004

הצעת חוק של הממשלה.

בהצעת חוק זו מוזכרות ומטופלות זכויות סוציאליות. העובדים, שייתקלו בקשיים הרבים ביותר כתוצאה מן הפינוי הם עובדים שגם התגוררו בשטח המפונה וגם עבדו באותו שטח. כתוצאה מן הפינוי עובדים אלה יאלצו לעזוב הן את מקום מגוריהם והן את מקום עבודתם. מטרת החוק המוצע להקנות לעובדים אלה דמי הסתגלות חודשיים לתקופה מוגבלת, שיקלו עליהם את ההתמודדות עם אובדן מקום העבודה והצורך למצוא מקום עבודה חדש. לגבי עובדים כאלה, שגילם מעל 57, ההנחה היא, שסיכוייהם למצוא עבודה חדשה נמוכים מסיכוייהם של עובדים צעירים יותר. לפיכך מוצע לתת להם גמול חודשי עד גיל הפרישה.

תשלום פיצויי פטורים לעובדים שיפוטרו עקב הפינוי, או יתפטרו עקב הפינוי, ייעשה בידי המעבידים. יחד עם זאת, בחוק המוצע נקבע מנגנון המבטיח שהמעבידים הזכאים לפיצוי על העסק שלהם ישלמו את פיצויי הפטורים לעובדים מתוך כספי הפיצויים שהם יקבלו.

לא יינתנו דמי הסתגלות וגמול פרישה לבעל עסק שקיבל פיצוי על עבודתו בעסקו ולחבר באגודה שיתופית של מושב שיתופי על עבודתו באגודה.

כדי שתקופת ההסתגלות לא תביא לירידה בשכרו של הזכאי לדמי הסתגלות מוצע, שסכום דמי ההסתגלות יהיה שווה לשכר החודשי הממוצע של העובד בשנה שקדמה לסיום עבודתו, ולא יפחת משכר המינימום לחודש כהגדרתו בחוק שכר מינימום, התשמ"א-1981. יחד עם זאת, דמי ההסתגלות לא יעלו על פעמיים השכר הממוצע במשק.

דמי ההסתגלות יינתנו מדי חודש. תקופת הזכאות תיקבע על-פי הוותק של העובד אצל המעביד האחרון, או במקום העבודה האחרון, כך שכל שנת ותק תקנה חודש זכאות לדמי הסתגלות. תקופת הזכאות לא תעלה על 6 חודשים.

דמי ההסתגלות יעודכנו לפי עדכוני השכר בהתאם להסכמי תוספת היוקר או תוספת התייקרות.

מוצע, שמי שקיבל דמי הסתגלות, יהיה זכאי לגמול פרישה, אם ביום הקובע מלאו לו 57 שנים לפחות, ובארבע השנים שלפני היום הקובע מרכז חייו היה בשטח

מפונה, והוא עבד לפחות 36 חודשים אצל מעביד בשטח המפונה. סכום הגמול יהיה שווה ל־60 אחוזים מדמי ההסתגלות, אולם הוא לא יעלה על 70 אחוזים מן השכר הממוצע במשק, ולא יפחת משכר המינימום לחודש. דמי ההסתגלות וגמול הפרישה יחויבו במס כמו קצבה חייבת במס המשולמת מטעם המוסד לביטוח לאומי. בחוק המוצע נכללו תיקונים לחוק הביטוח הלאומי בעניין דמי לידה, דמי אבטלה, דמי ביטוח בריאות וכו'.

הצעת חוק חופשה שנתית (תיקון מס' 9), התשס"ה-2004

הצעת חוק של הממשלה. בסעיף 1 לחוק חופשה שנתית, התשי"א-1951, שנת עבודה מוגדרת כפרק זמן של 12 חודשים, שתחילתו באחד באפריל של כל שנה. אולם, בחוקים אחרים, שענינם מיסוי, כספים ותקציב (למשל פקודת מס־הכנסה, חוק הביטוח הלאומי [נוסח משולב], התשנ"ה-1995, לעניין שנת מס, ופקודת העיריות לעניין שנת כספים), שנת המס או שנת הכספים מוגדרת כתקופת השנה שתחילתה באחד בינואר של כל שנה. חוסר ההתאמה בין התקופה הנחשבת שנת עבודה לעניין החוק ובין תקופת שנה קלנדרית לעניין מיסוי, כספים ותקציב, מקשה על מעבידים, שכן בעוד שההתחשבות במרבית ענייניהם האחרים נעשית באחד בינואר של כל שנה, חישוב יתרות החופשה המגיעות לכל עובד נעשה באחד באפריל של אותה שנה. לפיכך מוצע לתקן את ההגדרה "שנת עבודה" ולהתאימה לשנה המחושבת לצורכי מיסוי, כספים ותקציב, כך שתחילתה תהיה באחד בינואר של כל שנה, ולא באחד באפריל כפי שהמצב היום.

הצעת חוק הביטוח הלאומי (תיקון מס' 77) (פיצוי נפגעי גזות), התשס"ה-2004

הצעת חוק של חברי הכנסת עמיר פרץ, דוד טל, אילנה כהן (עם אחד).
חוק הביטוח הלאומי [נוסח משולב], התשנ"ה-1995, קובע בסעיף 350 אילו הכנסות פטורות מתשלום דמי ביטוח לאומי, דוגמת גמלה לפי חוק הבטחת הכנסה, התשמ"א-1980, תגמולים לפי חוק הנכים (תגמולים ושיקום), התשי"ט-1959, ועוד.
בנוסף לכך, סעיף 351 קובע, שמקבל גמלה או תגמול המפורשים בסעיף 350, שהכנסתו אינה עולה על הכנסה מוערית הקובעת לעניין זה, יהיה פטור מתשלום דמי ביטוח לאומי.

החוק לפיצוי נפגעי גזות, התשנ"ד-1994, אינו מנוי בסעיף 350 לחוק ולפיכך אדם שמשולמת לו גמלה לפי החוק האמור, חייב בתשלום דמי ביטוח לאומי על הגמלה האמורה.

מוצע לתקן את החוק ולקבוע, שמי שזכאי לתגמול לפי חוק לפיצוי נפגעי גזות, יהיה פטור מתשלום דמי ביטוח על הגמלה האמורה.

הצעת חוק הביטוח הלאומי (תיקון מס' 78) (אי תשלום גמלאות בשל פשע שבוצע מתוך מניע לאומני), התשס"ה-2004

הצעת חוק של חבר הכנסת אריה אלדד (האיחוד הלאומי).
בסעיף 326 לחוק הביטוח הלאומי [נוסח משולב], התשנ"ה-1995, נאמר, שלא תשלום גמלה אם המקרה המזכה בגמלה התרחש אגב ביצוע או ניסיון לביצוע פשע בידי הזכאי לגמלה או כתוצאה מהם, או בקשר עמם. אם הפשע בוצע מתוך מניע לאומני ומבצעו נהרג כתוצאה מביצועו, לא יינתנו מכוחו מענק פטירה, קצבת שארים. גם אם היתה מבצעת הפשע מתוך מניע לאומני יולדת שנפטרה בתוך שנה לאחר הלידה, לא יינתן מענק מיוחד המשולם עבור היילוד עקב פטירתה.
שליטת הגמלה משארים של אדם שביצע פשע מתוך מניע לאומני ומת נועדה למנוע מצב לא ראוי, שבו כתוצאה מביצוע פשע על רקע לאומני שבו מת המבצע, המדינה משלמת גמלאות לשארים, עקב מותו.
ח"כ אלדד מציע, שגם מענק לימודים הניתן לפי החוק, שעניינו מתן מענק לימודים להורה יחיד בעד ילדו, לא יינתן בעד ילדו של אדם שביצע פשע ממניע לאומני, ושעקב כך בן-זוגו הפך להיות הורה יחיד.

עוד מוצע לקבוע, שמי שביצע פשע מתוך מניע לאומני והורשע ברצח, לא יהיה זכאי לקצבת זקנה בתקופה שלאחר שחרורו ממאסר. לדעת המציע אין מניעה חוקתית לשלול את הגמלה האמורה, משום שהיא מותרת בידי מבצעי פשעים מתוך מניע לאומני אפשרות קיום, בהעדר מקורות קיום עצמאיים או אחרים, בדרך של קבלת גמלאות אחרות שהן בבחינת גמלאות קיום. כמו־כן סבור המציע, שהצעת החוק שוללת זכות לתשלום מענק לימודים המשולם להורה יחיד עבור ילדו, מאחר שהזכות קמה מכוח עוולה של הורה שביצע פשע מתוך מניע לאומני.

חוק השבת קצבה לבן־זוג שנישא בשנית ונישואיו השניים פקעו (תיקוני חקיקה), התשס"ה-2005

הצעת חוק של חברי הכנסת דני יתום, מתן וילנאי, איתן כבל, אורית נוקד ויולי תמיד (עבודה), רן כהן (מרצ־יחד), אילנה כהן (עם אחד), חמי דורון (שינוי) ואהוד יתום (ליכוד), שנתקבלה בכנסת כחוק ביום 24 בינואר 2005 (י"ד בשבט התשס"ה).

סעיף 27(א) לחוק שירות הקבע בצבא ההגנה לישראל (גמלאות) (נוסח משולב), התשמ"ה-1985, קובע, שישולם לבן הזוג הזכאי לקצבה לפי החוק, אשר נישא בשנית, מענק בשיעור הקבוע בחוק, ולא תשולם לו עוד הקצבה.

בסעיף 27(ה) לחוק נאמר, שאם פקעו נישואיו השניים של בן הזוג הזכאי לקצבה בתוך עשרים שנה, ישוב בן הזוג ויהיה זכאי לקבל קצבת שארים, תוך הפחתת סכומי המענק שניתנו לו.

מוצע לבטל את מגבלת הזמן שנקבעה בחוק שירות הקבע לצורך השבת הזכאות לתשלום קצבה חודשית לבן הזוג, מפני שהיא מבחינה בין הזכאים לשוב ולקבלה ובין אלה שאינם זכאים, בהתבסס על מועד פקיעת הנישואין.

הסדר דומה להסדר הקיים בחוק שירות הקבע, המבטל את זכאותו של בן הזוג לקצבה עם נישואיו השניים ומשיבה אותה עם פקיעת נישואין אלה, קיים בחוק שירות המדינה (גמלאות) [נוסח משולב], התש"ל-1970, אולם מגבלת הזמן לפקיעת הנישואין השניים עומדת על תקופה של 10 שנים.

עתה נקבע לבטל גם בחוק זה את מגבלת הזמנים הקבועה לפקיעת הנישואין השניים לצורך השבת הזכות לקצבה.

להערכת משרד הביטחון ונציבות שירות המדינה, עלות הביצוע של החוק תעמוד על פחות מחצי מיליון ש"ח לשנה.

הצעת חוק הביטוח הלאומי (תיקון מס' 79), (ועדה לעררים לעניין מצב תפקודי. הוראת שעה), התשס"ה-2004

הצעת חוק של הממשלה.

המוסד לביטוח לאומי נותן גמלת סיעוד לקשיש תלוי בעזרת הזולת, או הזקוק להשגחה. על מידת התלות של הזכאי והצורך בהשגחה מחליט המוסד באמצעות בדיקה של מעריך מקצועי. אולם אף-על-פי שהחלטה זו יש השפעה מכרעת על הזכאות לגמלת סיעוד, החוק אינו קובע הליך של ערר על ההחלטה האמורה. בהקשר זה יצוין, שלגבי מי שזכאי לגמלה לשירותים מיוחדים הדומה במהותה לגמלת סיעוד, והניתנת למי שהפך להיות תלוי בעזרת הזולת בטרם מלאו לו 65 שנים, נקבעו הוראות המאפשרות להגיש ערר על ההחלטה בדבר מידת תלותו של הזכאי.

מוצע לאמץ את עקרונות ההסדר הקיים בעניין הגמלה לשירותים מיוחדים, ולאפשר לאדם להגיש לוועדת עררים ערר על החלטת המוסד בדבר מידת תלותו בעזרת הזולת והצורך שלו בהשגחה.

עוד מוצע להסמיך את שר הרווחה לקבוע רשימה של חברים בוועדה לעררים שיהיו רופאים מומחים בגריאטריה או ברפואה פיזיקלית ושיקום, אחיות מוסמכות, ומרפאים בעיסוק או פיזיותרפיסטים, שקיבלו את הכרת משרד הבריאות. בעלי המקצועות האמורים נחשבים בעלי כישורים מתאימים לצורך בדיקת החלטתו של המוסד וקביעת המעריך המקצועי לעניין מידת תלותו של אדם בזולת והיזקקותו להשגחה.

הצעת חוק המדיניות הכלכלית לשנת הכספים 2005 (תיקוני חקיקה), התשס"ה-2004

הצעת חוק של הממשלה.

כידוע, בין יעדיה החברתיים-כלכליים של הממשלה מצויים היעדים של הפחתת נטל המס והקטנת המגזר הציבורי, במטרה לעודד את הפעילות הכלכלית במשק כדי להביא לצמיחה בת-קיימא. כאמצעי להשגת יעדים אלה מוצע להקטין את דמי הביטוח הלאומי שהמעסיקים חייבים לשלם כשיעור מתוך שכר עבודתם של עובדיהם. שיעור דמי הביטוח הלאומי שעל המעסיקים לשלם משכרם של עובדיהם עומד היום על 5.93 אחוזים.

מוצע, שהשיעור הזה יופחת ל-5.43 אחוזים בשנת 2005, ל-4.93 אחוזים בשנת

2006, ול-4.43 אחוזים בשנת 2007 ואילך. שיעור דמי הביטוח הלאומי שינוכו משכרו של העובד לא ישונה.

פרק ה' בחוק הביטוח הלאומי קובע, שנפגע בעבודה זכאי לדמי פגיעה בעד 13 שבועות, ושעל המעביד להחזיר למוסד לביטוח לאומי את סכום דמי הפגיעה ששילם המוסד לנפגע בעד 9 הימים הראשונים שבעדם הוא זכאי לדמי פגיעה. כדי להגביר את מחויבותם של המעבידים לשמירה על בטיחות במקום העבודה ולהקטין את ההוצאה הציבורית בנושא זה, מוצע לקבוע שעל המעביד להחזיר למוסד לביטוח לאומי את סכום דמי הפגיעה ששילם המוסד בעד 21 הימים הראשונים שבעדם הנפגע זכאי לדמי פגיעה.

לפי פרק ה' בחוק הביטוח הלאומי ישולם מענק למי שנקבעה לו דרגת נכות (נפגע עבודה) יציבה שהיא פחותה מ-20 אחוזים, אך אינה פחותה מ-5 אחוזים. עוד מוצע לקבוע, שהמענק ישתלם למי שדרגת נכותו היציבה אינה פחותה מ-15 אחוזים.

בשנת 2004 צפוי המוסד לביטוח לאומי לשלם גמלאות שונות בהיקף של 43 מיליארד ש"ח בערך. הכלים הקיימים בהוראות הדין הקיימות אינם מספקים מענה אפקטיבי דיו להתמודדות עם מי שמנצלים לרעה את מערכת תשלומי ההעברה ומקבלים גמלאות במרמה, תוך פגיעה בציבור כולו, בפרט מבחינת הסנקציות הכלכליות המוטלות עליהם.

בנסיבות אלה מוצע לקבוע בחוק הביטוח הלאומי את הכלים הכלכליים המתאימים להתמודדות עם תופעה זו. מוצע, שהכלים שייקבעו יכללו סנקציות כלכליות מתונות, כדי להבטיח שיעשה בהן שימוש בהיקף המתאים.

כמו-כן מוצע לקבוע, שאם מסר אדם למוסד לביטוח לאומי מידע מטעה או נמנע ביודעין ממסירת מידע שיש בו כדי להשפיע על זכותו לגמלה, תותנה הגשת תביעה נוספת מצדו למוסד לביטוח לאומי בתשלום דמי טיפול בסך 400 ש"ח כל עוד לא חלפו 90 יום מן היום שבו נודע לו על החלטת המוסד בעניין. אם התביעה החוזרת תוגש לאחר חלוף תקופת 90 הימים האמורה, אזי לא יהיה אותו אדם זכאי לגמלה בעד אותם 90 ימים. עוד מוצע, שבמקרה כזה תופחת הגמלה שבקשר אליה נמסר המידע המטעה, או לא נמסר המידע הרלוונטי, בשיעור של 25 אחוזים.

מוצע לקבוע, שבמקרה שבו דרש המוסד לביטוח לאומי מתובע גמלה, או ממקבל גמלה, למסור מידע המצוי בידו, או שיש לו אפשרות להשיגו, והדרוש לצורך קביעת הזכאות לגמלה, והוא לא עשה זאת עד תום החודש שלאחר החודש שבו נדרש לעשות זאת, לא יהיה אותו אדם זכאי לגמלה הרלוונטית בעד התקופה שמאותו חודש קובע ועד החודש שבתכוף לפני החודש שבו מסר את המידע.

קשישים מקבלי גמלאות הבטחת הכנסה אינם חלק מפוטנציאל שוק העבודה, ומסיבה זו לא היה שינוי בגמלאותיהם בשנים האחרונות, למרות שהיו שינויים נרחבים

במערכת גמלאות הבטחת הכנסה, ולא הופחתו הגמלאות המשתלמות להם במסגרת תיקוני החקיקה שבהם הופחתו גמלאות הביטוח הלאומי.

ככל שמצב המשק הלאומי מאפשר זאת, רצוי לשפר את מצבם של אותם קשישים, בשים לב להשפעות שיש למהלך כזה על מערך הביטחון הסוציאלי. לפיכך מוצע להגדיל את גמלאות הבטחת הכנסה הניתנות להם בסכום של 170 ש"ח לחודש – לקשיש יחיד, ו-230 ש"ח לחודש – להרכב משפחתי אחר, שבין יחידו גם קשיש, בתהליך מדורג שיסתיים בחודש דצמבר 2005. עוד מוצע, שההעלאה המוצעת תחול גם על גמלאות הבטחת הכנסה המשתלמות למקבלי קצבאות שארים או תלויים לפי הוראות חוק הביטוח הלאומי.

הצעת חוק פנסיה חובה, התשס"ה-2005

הצעת חוק של חברי הכנסת אורית נוקד (עבודה), שאול יהלום (מפד"ל), אבשלום וילן (מרצ-יחד) ואברהם הירשזון (ליכוד).

הצעת החוק קובעת את העיקרון שלפיו יהיה לכל עובד הסדר פנסיוני.

על-פי הצעת החוק, שר המסחר, התעשייה והתעסוקה ושר האוצר יקבעו בצו אילו הוראות מהסדרי פנסיה יחולו על עובדים שאין להם הסדר פנסיה וגם הוראות מהסדרי פנסיה שיחולו על סוגי עובדים בתנאים שיקבעו. לפיכך, עד למועד הקובע יהיה לכל עובד בהסכם העבודה שלו הסדר פנסיוני בשל שכרו עד תקרת שכר שקבעו השרים בצו, באישור ועדת הכספים. עוד נקבע, שהסדר פנסיוני הקבוע בהסכם עבודה אישי בין העובד למעביד, ואשר אינו מעוגן בהסכם קיבוצי מיוחד או כללי, לא יפחת מן ההסדר הפנסיוני שהוחל בצו על עובדים מסוג העובד שהוא צד להסכם העבודה האישי.

יחד עם זאת, שר האוצר, באישור ועדת הכספים, רשאי לקבוע בצו, שהחובה להעניק לכל עובד הסדר פנסיוני לא תחול על עובד שטרם הגיע לגיל שנקבע, או על עובד שהכנסתו אינה עולה על סכום שנקבע. כמו-כן לא תחול הצעת החוק על עובד שיש לו הסדר פנסיה תקציבית, וגם לא על תשלומי פרישה מוקדמת. אולם הוראות החוק יחולו על המדינה כדין כל מעביד.

על-פי הצעת החוק, בהסדר הפנסיוני שייקבע, בין בידי מעבידו של עובד, ובין מכוח הסדרי הפנסיה שיקבעו השרים בצו, העובד לא יוגבל בשיקול דעתו בקביעת זהות קופת הגמל לקצבה שבה יבוטח, ולא יהיה תוקף להגבלה כזו. כמו-כן נקבע, שהכספים שיופקדו בקופת גמל לקצבה יהיו נקיים מעיקול, משעבוד ומעיקבון.

מוצע להטיל על מעביד שהפר הוראות חוק זה ולא החיל על עובדיו, החל ביום

הקובע, הסדר פנסיוני בהתאם לנדרש בהסכם הקיבוצי, האישי או על־פי הוראות השרים שנקבעו בצו, עונשים ועיצומים כספיים. דינו של מעביד כזה מאסר 6 חודשים. כמ־כן, הממונה על שוק ההון, ביטוח וחיסכון יקים ועדה שתהיה מוסמכת להטיל עיצומים כספיים.